

له بلاو کراوه کانی مائپه ری به هه شت

پیویسته له سه رمان

قورنانی پیروژ چۆن ته فسیر بکهین؟

کَیْفَ یَحِبُّ عَلَیْنَا أَنْ نُفَسِّرَ الْقُرْآنَ الْکَرِیْمَ ؟

زانای فهرموده ناس

مُحَمَّدُ نَاصِرُ الدِّینِ الْأَلْبَانِی

(۱۹۱۴ - ۱۹۹۹)

په حمه تی خوای لیبت

وه رگێرانی / ماموستا عبداکریم

ئیمام و خه تیبی مزگه وتی ئیمان له سلیمانی

مائپه ری به هه شت

ba8.org

مائپه رنکی ئیسلامی زانستی پهروه رده یی یه و له پینا و بلاو کړدنه وهی نه و ئیسلامه یه که سه له فی
صالح - پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) و هاوه لانی (رضی الله عنهم) له سه ری بوون -
وه سه ر به هیج گروپ و لایه نیکی حیزبی نیه.

مائپەرى بەھەشت

ئەو كىتەب و بابەت و لىكۆئىنەۋە شەرىئەتتە ۋە دەھكەتتە ۋە دەھنە ھۇي:

۱. شارەزاكردىنى موسۇلمانان و پەرۋەردە كرىنيان لەسەر رىگا راستەكەى ئىسلام، ئەمەش دەستەبەر دەبىي بەگەپانەۋە بۇ پەپرەۋە رەسەنەكەى ئىسلام، كە برىتىيە لە قورئان و سوننەت، بە تېگەشتىنى پېشىين و پېشەۋايانى ئوممەت.

۲. پاك كرىنەۋەى بېروباۋەر و رەۋشتى موسۇلمانان، لە دياردەكانى شىرك و كوفر و تاوان.

۳. پاللاۋتن و تەصفىيە كرىنى ئاينى ئىسلام لە بىدعە و بۆچۈنە داھىنراۋەكان.

۴. وريا كرىنەۋەى موسۇلمانان لە شوپنەۋارى خراپى رېۋايەتە لاۋاز و ھەلبەستراۋەكان.

۵. پتەۋ كرىنى براپەتىيەكى راستەقىنە لەسەر بناغە فراۋانە جىگىرەكەى ئىسلام و نەھىشتىن و كەمكرىنەۋەى دەمارگىرى مەزھەبى و حىزبى.

ئامانجىمان:

ئاشناكردىنى كۆمەلگايە لە ئىسلامى رەسەن و دروستكردىنى تاك و كۆيەتى بۇ تېگەشتىن لە سەرچاۋەكانى كە برىتىين لە قورئانى پېرۋز و سوننەتى صەحيح و ئاشكرىكردىنى ئەۋ شتەنى كە نامۇن بە ئىسلام و خراۋنەتە نېۋىيەۋە بە چەندىن دەستەۋازەى دەنگ و رەنگ و نوسراۋى لە بۋارەكانى بېروباۋەر و رەۋشت و ئاكار و پەرۋەردە و زانست و پزىشكى و گەشەى كۆمەلايەتى.

خودايە داۋات ئى دەكەين دامەزراۋمان بكەيت ، و تەۋفىقىمان بەدەيت بۇ ھەر كار و گوڭقارنىكى جوان وچاك بەۋ شىۋەيەيى كەخۇت لېي رازىت.

ستافى مائپەرى بەھەشت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ئهم ناميلکه به سوده که له نوسيني ئيمامي ئه لباني يه (پرحمه تي خوي لبييت) وه ماموستا عه بدولکه ريم به شيوه ي وانه وتنه وه شهرحي کردووه و له پيښج شريت دا تو مار کراون، منيش وه کو ئه مه کيک حزم کرد ئهم وانانه ي ماموستاي به پريزم ماموستا عه بدولکه ريم (خوا نمونه ي زيادکات) بهيئمه نوسين، تا کو موسولماناني هاو زمانم زياتر سودي لي وهرگرن، چونکه به راستي گوښگرتن له وانه - به تاييه تي تو مارکراو - کاتيکي تاييه تي ده وييت که له م سهرده مه ماندا که م که س بوي ده پرخسييت خوي بو ته رخان بکات و دانيشييت و به وردی گوښيان لي بگرييت، له بهر ئه وه ي به ره که تي کات که م بوته وه و لي پرا نيش به هه مان شيوه . جا ئهم وانانه ئه گهر به شيوه ي ناميلکه يه ک چاپ بکرييت له وانه يه که سانيکي زياتر سودمه ندبن لييان .

له دواي نوسينه وه ي ئهم بابته، به نوسراوه يي براوه ته وه خزمه تي ماموستا عه بدولکه ريم، تا کو پيدا بجيته وه و تيبيني خوي له سهر بنوسييت .

هيوادارم که ببیته مايه ي په زامه ندي خوي گه وره، خوايه گيان ئهم هه ولهم ته نها له بهر خاتري په زامه ندي خوت بيت و به شي که سي تري تيانه بييت، وه هيوادارم خوي گه وره بيکات به تويشويه که له قيامه تدا بو نوسه رو وهرگيرو تو مارکه رو خوينه راني، ئاميين .

وه برایان و خوشکانی موسولمانم ئاگادار ده که مه وه که ئه م زنجیره یه (زنجیره ی
نوسینه وه ی وانه کانی ماموستایانمان) به رده وام ده بیّت. چاوه پوانی ئه م
بابه تانه ش بن ئه گه ر خوی گه وره یاریده ده رمان بیّت: -

الأجوبة المفيدة (الشيخ صالح فوزان بن عبدالله الفوزان) حفظه الله

شرح ثلاثة الاصول (الشيخ محمد بن صالح العثيمين) رحمه الله

شرح كشف شبهات (الشيخ محمد بن صالح العثيمين) رحمه الله

صحيح السيرة النبوية ﷺ (الشيخ محمد ناصر الدين الالباني) رحمه الله

گرنگی پیدان و نوسینه وه ی براتان

زریان سه رچناری

۲۰۰۹

پيشه کی:-

إِن الْحَمْدُ لِلَّهِ ، نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا ، وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مِنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مَضَلَّ لَهُ ، وَمِنْ يَضِلُّ فَلَا هَادِيَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدَهُ وَرَسُولَهُ .
أَمَّا بَعْدُ :

ئهم ناميلکيه (کيفَ يَجِبُ عَلَيْنَا أَنْ نُفَسِّرَ الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ ؟) ، (پښتانه له سهرمان قورئانی پيروز چوڼ ته فسير بکين ؟)

خوی له بنه پرتدا وه لامي چنه پرسياړيکه که ناراسته ی (شيخ محمد ناصرالدين الالباني) (په حمه تی خوی لیبت) کراوه، وه وه لاهه کانی تو مارکراون له سهر کاسیت، پاشان نوسراونه ته وه له سهر چنه په په یکه چاپکراوه، وه به چاپکراوی براوه ته وه بو خزمه تی، نه ویش دوی خویندنه وه ی، به خه تی خوی چنه تبیینیه کی له سهر نویوه .
وه (مه کته به ی ئیسلامی) له عه ممان، وای به باش زانی که بلاوی بکاته وه تا زانسته کانی شیخی نه لبانی - په حمه تی خوی لیبت - له دوی مردنیشی زیاتر بلاو ببنه وه و پاداشتی له سهر وه رگریت .

ئهم ناميلکيه له گه ل نه ودا که به نه دازه بچوکه، به لام سودیکی زور گه وره ی هیه و قازانجیکی زور ده گه نیټ به ئومه تی ئیسلام، چونکه چنه بنه ماو یاسایه کی بو داپشتوین که پښتانه له کاتی ته فسير کردنی قورئانی پيروزدا په پره وییان بکين، نه گهر بمانه ویت به شیوه یه کی راست و دروست ته فسیری بکين که بیټه مایه ی په زامه ندی خوی گه وره، وه ک چوڼ له سهر زاری پیغه مبره وه ﷺ بوی گیراوین به شهرع، وه له دوی خوی باشتیرینی ئهم ئومه ته له سهری پویشتون، که نه سحابه کانن، پاشان شوین که وتوانیان به باشه هر له سهری بون، خوا له هر هه مویان خوش بیت .

هروه ها له گه ل بچوکی نه ندازه ی نه ناميلکه يه، به شيکی زوری له و ياسايانه ی تېدايه که پښتانه له سهر هه موو موسولمانیک بيان زانیت، نه گهر بيه ویت له ((کو مه لی (رزگار بو)) ((الفرقة الناجية)) بیت. چونکه پښتانه له سهرمان ده ست به و ياسايانه وه بگړين وه کاريان پی بکهين، تا کو بمانگه پښنه وه بو سهر پيگای راست، وه کو ياسای (کَلَّمَا أُحْيِيَتْ بِيَدَعَةٍ أُمِيَّتَتْ سُنَّةٌ.) واته: (هه ركات و سهرده ميک بیدعیه که زيندو بکړيته وه، نه و سوننه تيک دهر پښت)، نه مه يه کيکه له و ياسا نورانيانه ی که شيخی نه لباني خوا ليی خوشبیت و په حمه تی خواي ليبيت. پی به هره مند ببوو، به راستی نه وزانايه زانست و زاناريه کی فراواني هه بوو به شهريه تی ئيسلام و سوننه تی پيغه مبه رمان ﷺ، خواي گه وره راستی فهرمووه که دهر فهرمویت (... يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ ...) (المجادلة ١١). (خواي گه وره پله و پايه ی نه وانه تان که ئيمان يان هيناوه به رزده کاته وه، نه وانه ش که و عيلم يان هيه و شاره زان له ئايني ئيسلام پله ی تايبه تيان به رزده کاته وه).

په حمه تی خوا له شيخی نه لباني، وه خوا پاداشتی نه و که سانه يش بداته وه که له دواي خوی زانسته کانی بلاو ده که نه وه، وه داواکارم له خواي گه وره هه رکه س نه م ناميلکه يه ده خوښيته وه خواي گه وره سودمندی بکات پيی.

بلاوکه ره وه

کتیبخانه ی ئيسلامي

عمان في ٤ ذي الحجة ١٤٢٠

٢٠٠٠ / ٣ / ١٠

پرسيار ۱ / شيخى به پړز! له کتیبیکى بچوکدا فرموده يه کم خوینده وه که ده فرمويت: (**حُذْ مِنَ الْقُرْآنِ مَا شِئْتَ لِمَا شِئْتَ**) ^(۱) واته: (چهندت ويست له قورئان به کار بهينه، بؤ هر مه به ستیک بیت به کارى بينه). ئايا ئهم فرموده يه صه حيه؟ وه لامان بده نه وه خوا پاداشتتادته وه.

وه لام / فرموده ي (**حُذْ مِنَ الْقُرْآنِ مَا شِئْتَ لِمَا شِئْتَ**) فرموده يه کى بلأوه له سر زمانى هندیك که س، به لام — به داخیکی زوره وه — له وه فرمودانه يه که هيچ بنه مایه کيان نييه له کتیبه کانی فرموده دا، بویه دروست نييه که که س بگيرته وه و بدریته پال پیغه مبر ﷺ.

پاشان ئهم فرموده يه واته که ی ئه وهنده فراوان و گشتگیره که هرگیز له گهل شریعتی ئیسلامدا ناگونجیت. بؤ نمونه: (**حُذْ مِنَ الْقُرْآنِ مَا شِئْتَ لِمَا شِئْتَ**)، که سیك ده توانیت له مالى خویدا دابنیشیت وه هيچ کارو کاسبیه که نه کات، به لام داواى پړزى له خواى گوره بکات که له ئاسمانه وه پړزى بؤ ببارینیتته خواره وه، وه کاتیک لیى بپرسیت چؤن شتى وا ده بیت؟ ده لیت من قورئان ئاوا ته فسير ده که م — ئه ی خواى گوره نافه رمويت من پړزیتان بؤ ده نیرم — ئه مه ش

^۱ الضعيفة ۵۵۷ / شيخ عبد الله بن عبد العزيز بن باز له (فتاوى نور على الدرب) دهر باره ی ئهم حه دیسه فرمویه تی، ئهم حه دیسه م نه بیستوه وه پروا ناکه م که صه حیه بیت، وه سهید ره شید ره زاله (المنار ۲۸/۶۶۰) ده فرمويت: له هيچ کتیبیک له کتیبه کانی حه دیس دا نه مبینوه.

گوته يه کی بئ مانايه وه هيچ که س شتی وای نه گوتووه له ئيسلامدا که خوا پؤزی ده بارينيت.

له وانه يه ئه م قسه يه دروستکراوی ئه و سؤفيه ته مبه لانه بيت که سروشتيان وایه هر له ماله وه بميننه وه و دابنیشن، به مه بهستی ئه وکارهی که پئی ده لئن (الرباطات) که داده نیشن و چاوه پئی خه لکن به خيويان بکات، وه زانراويشه که ئه م کاره له هه لسوکه وتی موسولمان نييه، چونکه پيغه مبهري خوا ﷺ موسولمانانی په روه رده کردووه به وهی که هه ميشه سه به رزو نه فس به رزين، چونکه پيغه مبهري ﷺ فه رمويه تی: (اليدُ العليا خيرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى، فَالْيَدُ الْعُلْيَا هِيَ الْمُتَّقَةُ، وَالْيَدِ السُّفْلَى هِيَ السَّائِلَةُ) ^(۱). واته (دهستی به رز باشتريکه له دهستی نرم، دهستی سه ره وه واته به خشهر، وه دهستی خواره وه واته داواکه ر).

به م بونه يه وه پيم خوشه که هه ندیک له به سه رهاتی ئه و به ناو زاهيده سؤفيانه تان بو باسکه م هر چه نده نامه ويئت زور دريژهي پيبدەم، چونکه چيروکی زور سه رسوره ينه ريان هه يه: -

يه کيک له وان به گومانی خوی ده پروات بو سه فه ريک به بئ تويشو، وه هيچ خواردن و خواردنه وه يه ک نابات له گه ل خوی به بوچونی خوی پشتی به خوا به ستووه، ئيتر وای ليديت خه ريکه له برسا ده مريت، تا له دوره وه ئاوه دانيه ک ده بينيت و

^۱ البخاري ۱۴۲۹ واللفظ له — مسلم ۱۰۳۳

ده چيته ئاوه دانيه که، ئه و پوژدهش پوژي جومعه ده بيت، چونکه به گوماني خوی پشتي به خوا به ستووه خوی نيشاني که س نادات له ناو مزگه و ته که دا، بو ئه وهی که له پشت به خوا به ستنه که یدا توشی که موکووړی نه بيت، ئه پروات خوی ئه خرزنيته ژير ميمبه ره که وه، وه دلشی بو ئه وه لیده دات که که سيک هه ستي پيښکات، ئير نويزه که ی به جه ماعت ناکات! له دواي ته واو بونی وتاری هه يني، نويزخوینه کان به تاک و به کومه ل له مزگه وت ده چنه دهره وه، تا کابرا هه ست ده کات واخه ريکه که س له ناو مزگه و ته که دا ناميني و مزگه وت داده خري و ئه ميس به ته نها به بی نان و ئاو له ناو مزگه و ته که دا ده ميني ته وه، ئير هيچی بو ناميني ته وه ئه وه نه بيت که له ژير ميمبه ره که وه نه رمه کوکه يه کی بو ده کات تا کو ئاماده بوان هه ست به وه بکه ن که يه کيک و ليړه دايه، هه نديک له خه لکه که که ئاوپرده نه وه ده بينن ئه م کابرايه هه ر ئيسقانه کانی ماوه له برسی وتينودا، فريای ده که ون و ده يبه نه ماله وه.

پاشان ليی ده پرسن: تو کييت کابرا؟

ده لیت: من کابرايه کی زاهيدم پشتم به خوا به ستووه.

ده لين: چوډ ده ليت پشتم به خوا به ستووه، خو تو خه ريک بوو بمریت؟ وه نه گه ر به راستی پشت به خوا به ستايه داوی هيچت نه ده کرد، وه خه لکه که ته به کوکه ئاگدار نه ده کرده وه له ئاماده بونت، تا کو ده مردیت به تاواني خوټ.؟!

ئهمه‌ش یه‌کێکه‌ له‌و نمونانه‌ی که‌ له‌م فه‌رموده‌یه‌ وه‌رگیراوه‌.

به‌ کورتی ئه‌م فه‌رموده‌یه‌ هه‌یج ئه‌صلیکی نییه‌.

پرسیاری ٢ / شیخی پایه‌به‌رز، قورئانییه‌کان ده‌لێن، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنَاهُ تَفْصِيلًا﴾ (الإسراء ١٢) وه‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ﴾ (الأنعام ٣٨) وه‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ سَبَبٌ طَرَفُهُ بِيَدِ اللَّهِ، وَ طَرَفُهُ بِأَيْدِيكُمْ، فَتَمَسَّكُوا بِهِ، فَإِنَّكُمْ لَنْ تُضِلُّوا وَلَنْ تُهْلِكُوا بِهَذِهِ أَبَدًا﴾ (١) داواکارین له‌ جه‌نابتان که‌ پونکردنه‌وه‌ بده‌ن له‌م باره‌یه‌وه‌.

وه‌لام / ده‌رباره‌ی ئایه‌تی یه‌که‌م ﴿مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ﴾ (الأنعام ٣٨) لی‌ره‌دا خوای گه‌وره‌ مه‌به‌ستی له‌ (الوح المحفوظ) ه‌ نه‌که‌ له‌ قورئان، واته‌ خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت له‌ (له‌ وحولمه‌ حفوز) دا هه‌یچمان بیرنه‌چوو وه‌ هه‌موشته‌کانمان نوسیوه‌.

وه‌ ئایه‌ته‌که‌ی تر ﴿وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنَاهُ تَفْصِيلًا﴾ (الإسراء ١٢)، که‌ واته‌ ئه‌گه‌ر ماناکی درایه‌ پال قورئان وه‌کو له‌ پیشه‌وه‌ باسکرا، ئه‌وه‌ مانای ئه‌وه‌ ده‌گه‌یه‌نیته‌ که‌ خوای گه‌وره‌ هه‌موو شتیکی پونکردوته‌وه‌، به‌ لام به‌ شیوه‌یه‌کی تر، چونکه‌ ئیوه‌ ده‌زانن پونکردنه‌وه‌ جاری وا هه‌یه‌ به‌ شیوه‌یه‌کی کورت ده‌بیته‌، ئه‌ویش به‌ دانانی چه‌ند یاسایه‌کی گشتی که‌ ژماره‌یه‌کی زۆر له‌ بابته‌ ورده‌کان له‌ خو

^١ صحیح الترغیب والترهیب ١/٩٣/٣٥

دهگریټ، که هیڼده زۆرن نا یه نه هه ژمار، که واته به دانانی ئه و یاسا زانراوانه له لایه ن شهرع دانهری داناوه بۆ ئه و هه موو بابه ته وردانه واته ی ئایه ته کامان بۆ پرون ده بیټه وه، وه جاری وایش هه یه وشه ی (تفصیل) پونکردنه وه، که له م ئایه تانه دا هاتوو، واته که ی به م فه رموده یه لیکنه درپټه وه، وه ک پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی : (مَا تَرَكْتُ شَيْئًا مَّا أَمَرَكُمُ اللَّهُ بِهِ إِلَّا وَ قَدْ أَمَرْتُكُمْ بِهِ، وَلَا تَرَكْتُ شَيْئًا مَّا هَأَكُمُ اللَّهُ عَنْهُ إِلَّا وَ قَدْ هَيَّيْتُكُمْ عَنْهُ) واته : (هه موو ئه وانه ی که خوا فه رمانی پیکردوون هیچم به جی نه هیشتوو ه منیش فه رمانم پیکردوون، وه هه ر چیه کیش که خوای گه وره قه ده غه ی کردوو ه لیټان هیچم به جی نه هیشتوو ه منیش قه ده غه م لیکردوون) ^(۱).

که واته پونکردنه وه جاری وا هه یه به و یاسایانه ده بیټ که شتانیکی زۆر له خۆده گرن، وه جاری وایش هه یه به پونکردنه وه ی یه که یه که ی په رستن و هوکمه کانیا ن به پونکردنه وه یه کی ته واو که پیویست به وه ناکات بگه ریینه وه بۆ هیچ کام له و یاسایانه .

ئه و یاسایانه ش که لق ی زۆریان له ژێردا جی ده بیټه وه، گه وره یی ئایینی ئیسلام و فراوانی بازنه ی ئیسلام ده رده خه ن له لایه نی شهرع دانانه وه، وه کو ئه م فه رمودانه ی پیغه مبه رمان ﷺ : (لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ) ^(۲) واته : (زیان له خه لک دان

^۱ الصحیحه ۱۸۰۳

^۲ صحیح الجامع ۷۵۱۷

ئەم ياسا گشتيانە ھىچى لى بەدەر نە کردووھە کە پەيوەندى بە زيانەوھ ھەبىت، جا زيانى گيانى بىت يان زيانى مالى بىت، ئەمە لە فەرمودەى يەكەمدا، وھ ھەموو ھۆشبەريكى لە خۆ گرتووھ لە فەرمودەى دووھەمدا، ئىتر ئايا ئەو ھۆشبەرە لە ترى دروست کرابىت – وھەكو باوھ – يان لە گەنمەشامى يان لە ھەر مادەيەك لە مادەكان دروست کرابىت لە بەر ئەوھى كە ھۆشبەرە ئەوا ھەر ھەرەرامە.

هه‌روه‌ها له فه‌رموده‌ی سیّ یه‌مدا: نا تـوانـیـت سـه‌ر جه‌م بـیـده‌كان كۆ
بـكـرینه‌وه له به‌ر زۆریان، وه ناشـتـوانـیـت بیـنه ژماردن، له گه‌ل ئه‌وه‌شدا ئه‌م
فه‌رموده‌یه به‌و كورتییـه، به‌ راشـكاوی هه‌مووی به‌ گو‌م‌پای ناوده‌بات: (كُلُّ بِدْعَةٍ
ضَلَالَةٌ , وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ) . ئه‌مانه‌ش كه باسـمان كردن جو‌ریـكن له ته‌فـصـیل
پێدان به‌لام به‌ و یاسایانه كه باسـكران.

٢ صحيح الترغيب والترهيب ١/٩٢/٣٤ - وصلاة التراويح ص ٧٥

به‌لام وه‌ك ده‌زانن چه‌ند ئه‌حكامیك هه‌ن له ئیسلامدا كه به‌ درێژی، یه‌كه به‌یه‌كه‌ی پونكراونه‌ته‌وه‌، ژۆر جار یان جارجاریك له‌ سوننه‌ته‌ كانیشدا باسكراون، بۆ نمونه وه‌ك ئه‌حكامه‌كانی میرات كه له‌ قورئاندا باسكراوه‌.

به‌لام ئه‌وه‌ فهرموده‌یه‌ی كه باسكرا (تَرَكْتُ فَيْكُمْ أَمْرَيْنِ، لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا : كِتَابَ اللَّهِ ، وَسُنَّةَ رَسُولِهِ)^(۱) واته‌ (دوو شتم له‌ دوا‌ی خۆم بۆ جێیه‌یشتون، ئه‌گه‌ر ده‌ستیان پێوه‌ بگرن هه‌رگیز گومرا نابن ، كتیبی خواو سوننه‌ته‌كانی پیغه‌مبه‌ره‌كه‌ی) ئه‌وه‌ فهرموده‌یه‌کی سه‌حیحه‌، وه‌ کارپێکردنی ئه‌وه‌یه‌ كه له‌ تواناماندا هه‌بی‌ت ده‌ستی پێوه‌ ده‌گرین، بۆ ئه‌وه‌ی گومرا نه‌بین وه‌ك له‌ فهرموده‌كه‌دا هاتوه‌.

كه‌واته‌ ده‌ست گرتن به‌ گوریسی - حبل - ی خواوه‌ كه به‌ ده‌ستمانه‌وه‌یه به‌پراستی کارکردنه‌ به‌ و فهرمودانه‌ی كه‌ شیکه‌ره‌وه‌ی قورئان.

پرسیاری ۳ / : هه‌ندیك هه‌ن ده‌لێن: ئه‌گه‌ر فهرموده‌یه‌ك دژوا‌ربوو له‌گه‌ڵ ئایه‌تیکی قورئاندا، ئه‌وا ئه‌وه‌ فهرموده‌یه‌ وه‌رناگیریت ئه‌گه‌ر ئه‌وه‌ فهرموده‌یه‌ سه‌حیحیش بی‌ت، وه‌ نمونه‌ ده‌هیننه‌وه‌ به‌وه‌ فهرموده‌یه‌ی كه‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمو‌یت: (إِنَّ الْمَيِّتَ لَيَعَذَّبُ بِكُلِّ أَهْلٍ عَلَيْهِ)^(۲) واته‌: (مردوو سزا ده‌دری‌ت به‌ گریان

^۱ مشکاة المصابیح ۱/ ۶۶/ ۱۸۶

^۲ صحیح الجامع ۱۹۷۰

که سوکاري به سهريدا) به لام عائيشه خوالی پازي بيّت، په تي کردۆته وه و به لگه ی
 ئەم ئايه ته ی هيناوه ته وه بۆ په د کردنه وه ی ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾ (فاطر ۱۸)
 واته: (هيچ کهس باري گوناھي کهس له ئەستۆناگرئ) جا چۆن وه لامي ئەو کهسه
 ده دريته وه که له و جوړه قسانه ده کهن؟

وه لام/ به رپه رچ دانه وه ی ئەم فهرموده یه يه کيکه له و جوړه کيشانه ی که هه نديک
 کهس دروستی ده کهن بۆ په د دانه وه ی فهرموده به قورئان، ئەمه ش به لگه یه له
 سهر لاري بونيان و لادان له ريگاي پاست.

وه لام دانه وه ی ئەم فهرموده یه — به تايبه تي ئەوه ی که دهستيگرتوه به
 فرمايشته که ی عائيشه وه په زاي خوي له سهر بيّت — ئەمه يه:

يه کهم: له پوانگه ی فهرموده ناسيه وه: له م پوانگه يه وه ناتوانين په دي ئەم
 فهرموده يه بدهينه وه له بهر دوو هو:

أ- به سه نه ديکی صه حيح له ئيبنوعومه ره وه ﷺ هاتوه، په زاي خويان ليبيّت.

ب- له پاستي دا ئيبنو عومه ريش ﷺ به ته نها نه يگيپراوه ته وه، به لکو عومه ري
 کورپي خه تتابيش ﷺ گيپراويه ته وه، ئەم و کورپه کيشي به ته نها نه يانگيپراوه ته وه،
 به شوئيناندا موغيره ی کورپي شوعبه ريش ﷺ گيپراويّتيه وه، ئەوه ی له بيرم بيّت له م
 کاته دا ئەوه يه که گيپراوه ی ئەم سئ سه حابه يه له دوو کتيّبه صه حيحه که دان.
 واته صه حيحي بوخاري و موسليم.

هرچه نده نه گهر که سيک توږينه وه يه کی تايبه تی بو بکات نهوا ريگه ی
گيړانه وهی تريشی بو ده دوزي ته وه، وه نهو سي فهرموده يه ههرسيکیان
سه نه ده کانين صهحيح، که واته پرده ناکرينه وه ته نها له بهر گومانیک که گوايه
دژواره له گهل قورئانی پيروز.

دووه م: له لايه نی ته فسير کړنه وه: نه م فهرموده يه زانايان به دوو شيوه
ليکياندا وه ته وه:

شيوازی يه که م: نه م فهرموده يه نه وکه سانه ده گريته وه که له پيش مردنی خويان
ده زانن که که سوکاريان دواي مردنيان هله دهن به سه ريچی کړنی شهرع و
شين و شه پوريان بو ده که ن، که چی ناموزگاريان ناکات و وه سي تيان بو ناکات که
له دواي مردنی به شيوه يه کی ناشه رعی به سه ريدا نه گرین. چونکه نه و گريانه
ده بيته مایه ی سزادانی مردووه که.

وه - ال - له وشه ی (المیت) دا بو گشتگیری نيه، واته نه وه ناگه يه نيټ که گشت
مردويه ک سزا ده دريټ به گريانی که سوکاری له سه ری، به لکو ليړه دا - ال - بو
به ليښدانه، واته : ته نها نه و مردووه ی که که سوکاری ناموزگاری ناکات له سه ری
نه گرین به شيوه يه کی ناشه رعی له دواي مردنی، نهوا به گريانی که سوکاری له
سه ری سزاده دريټ، به لام ههر که سيک که هستاييت به پيويستی سه رشانی و
ناموزگاری کړدن، که واجبې شه رعی له سه ری نه وه يه که ناموزگاريان بکات که

شيوهنی بۆ نه کهن، وه کاری نابه جی نه کهن به تایبه تی له م سهرده مه ی ئیمه دا،
 نه واهه گهر شیوه نیان له سهرکرد سزا ندریت، به لام نه گهر وه سیټیان بۆ نه کات
 که له دوا ی خو ی شیوه نی بۆ نه کهن نه واهه سزا دهریت.

به م شیوه یه ده بیټ له فهرموده که تی بگه ی، وهك چوَن لیكدار وه ته وه له لایه ن
 زوړیك له زانایانی ئیسلامه وه وهكو (ئیمامی نه وه وی - په حمه تی خوا ی لی بیټ-) و
 جگه له ویش، ئیستا پون بو وه که هیچ دژواریه ك له نیوان نه م فهرموده یه و
 ئایه ته که دا نیه که خوا ی گهره ده فهرمویت: ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰی﴾، که واته
 کاتیک وا دهرده که ویت که دژواری هیه له نیوان نه م فهرموده یه و ئایه ته که دا که
 واتیبگه ی که ئامرازی - ال - له وشه ی (المیت) دا به کار هیئراوه بۆ گشتگیری،
 واته نه وه بگریته وه که گشت مردویه ك سزا دهریت به شین و واوه یلاکردن له
 سه ری، به م شیوه یه نه گهر له واته که ی به باشی تی بگه ی وهك له پی شه وه باسما ن
 کرد نه واهه هیچ دژواری و کی شه له واته ی فهرموده که دا نامینیت، چونکه نه وه ی که
 سزا دهریت ته نها به بونه ی نه وه وه یه که هه لئه ساوه به ئاموژگاری و وه سیټ بۆ
 که سوکاری، نه مه ش شیوه یه ك بوو له لیكداره وه ی فهرموده که بۆ نه هیشتنی نه و
 دژواری یه ی که وا گومان براوه دژی ئایه ته که ده وه سیټنه وه.

شیوازی دووه م: نه میش نه و لیكداره وه یه یه که شیخی ئیسلام (ئیبنوته یمیه)
 په حمه تی خوا ی لی بیټ، باسی کردو وه له هه ندیک له کتیبه کانیدا، ده فهرمویت:
 نه و سزایه که له فهرموده که دا هاتو وه، مه به ستی له سزای ناوگور یان له ودنیا

نییه، ته‌ن‌ها مه‌به‌ستی له‌ ئازارچه‌شتن و بی‌زاربونه، واته کاتیک ئه‌و که‌سه له‌ سه‌رمه‌رگدا گوئی له‌ شین و گریان‌ی که‌سوکاری ده‌بی‌ت، ئه‌وا خه‌فته ده‌خوات و بی‌زار ده‌بی‌ت به‌ خه‌فته خواردنی که‌س و کاری بۆی، ئه‌مه‌ش جو‌ری‌که له‌ سزا .

ئاوای فه‌رمووه شیخی ئیسلام ئیبنو ته‌یمییه، جا ئه‌گه‌ر ئه‌م لی‌کدانه‌وه‌یه راست بی‌ت، ئه‌وا ئه‌و شوبه‌یه نامینی و له‌ بنجه‌وه ده‌رده‌کی‌شری‌ت.

به‌لام من ده‌لیم - واته شیخی ئه‌لبانی - که‌ ئه‌م لی‌کدانه‌وه‌یه‌ی پی‌چه‌وانه‌ی دوو راستیه، بۆیه ته‌ن‌ها ده‌بی‌ت پشت به‌ستین به‌لی‌کدانه‌وه‌که‌ی یه‌که‌می فه‌رموده‌که‌.

راستی یه‌که‌م: ئه‌وه‌یه که‌ له‌و فه‌رموده‌یه‌دا که‌ موغیره‌ی کو‌ری شو‌عه عليه السلام گێ‌راویتی‌ه‌وه، که‌ پی‌شتر ئاماژه‌م پی‌کرد، زیاده‌یه‌کی له‌ گه‌لدایه‌ که‌وا ده‌گه‌یه‌نی‌ت وشه‌ی (العذاب) به‌ واته‌ی ئازار چه‌شتن نییه، به‌لکو به‌واته‌ی سزا هاتووه وه‌ک چوَن لی‌ی تی‌گه‌یشتون، واته به‌ ئاگر سزاده‌دری‌ت، مه‌گه‌ر خوای گه‌وره به‌ره‌حمی خو‌ی بی‌به‌خشی‌ت، وه‌ک چوَن خوای گه‌وره به‌ ئاشکرا باسی کردووه، که‌ ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ ﴾ (النساء ۴۸) واته (خودا له‌وانه خو‌ش نابی‌ که‌ ده‌لین هاوبه‌شی هه‌یه، له‌مه به‌ده‌ر

هه‌رکه‌س خودا مه‌یلی لی‌ بۆی، لی‌ی ده‌بو‌ری) چونکه له‌ گێ‌رپانه‌وه‌که‌ی موغیره‌دا عليه السلام ده‌فه‌رمو‌یت: (إِنَّ الْمَيِّتَ لَيُعَذَّبُ بِكُلِّ أَهْلِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)، ئه‌مه‌ش پون و ئاشکرایه که‌ باسی ئه‌وه ده‌کات که‌ مردوو به‌گریانی که‌سوکاری سزاده‌دری‌ت له‌ قیامه‌تدا،

نهک له ناو گوږدا، وه ئه مه ش ئيبنو ته يمي ه واليکي داوه ته وه که مه به ست پيی خه فته و نار په حه تي بيټ.

راستي دوو هم: ئه وه يه مردوو کاتيک که مرد ئيتر هه ست ناکات چي پوده دات له ده ور به ريدا، جا شتي چاک يان خراب بيټ، وهک به لگه ي قورئان و فه رموده ده يسه لميئن، مه گهر له هه نديک بؤنه و کاتي تايبه تيدا نه بيټ که له فه رموده دا باسکراوون، ئه مه وه کو ياسايه کي گشتي بؤ سر جه م مردوو ه کانه که هه ست به هيچ ناکه ن، به لام بؤ هه نديک مردوو پوي داوه که خواي گه وره هه نديک شتي پيی بيستون که پيی نار په حه ت بين له دواي مردنيان.

يه که ميان: ئه و فه رموده يه يه که ئيمامي بوخاري خوالي پازي بيټ له صه حيصه که يدا گيږاوي ته وه له ئه نه سي کوږي ماليکه وه ﷺ، پيغه مبه ر ﷺ فه رمويه تي: (إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا وَضَعَ فِي قَبْرِهِ، وَتَوَلَّى عَنْهُ أَصْحَابُهُ - حَتَّى إِنَّهُ سَمِعَ قَرَعَ نِعَالِهِمْ - أَتَاهُ مَلَكَانِ) ^(۱) واته: (کاتيک که به نده ده خري ته ناو گوږه وه، وه هاوږي و که سوکاري ده گه ري نه وه، له و کاته دا گوږي له ده نگی نه عل و پيلاوه کانiane، جا دوو فريشته دي نه لاي)، که واته له م فه رموده صه حيحه دا، گوږي سي ستنيکي تايبه تي باسکراوه بؤ مردوو له کاتي ناشتنيان، وه کاتيک که خه لکه که بلاوه ي ليده که ن و به جيی ده هيئن، واته ته نها له و کاته دايه که له ناو گوږه که يدا دوو فريشته که

^۱ صحيح الجامع ۱۶۷۵

دايده نيشينن و پۆحه که ی ده کریتته وه به بهريدا، ئا له و کاته دا گوپی له دهنگی نه عمل و پیلایوی که سوکاری ده بیټ، وه ئه م فهرموده یه ش ئه وه ناگه یه نيټ که ئه و مردوه یان هه موو مردویه ک پۆح ده کریتته وه به بهريداو ئیتر به بهرده وامي گوپیان له دهنگی نه عمل و پیلایوی که سانیک ده بیټ که به ناو قه براندا ده پۆن هه تا ئه و پۆژه ی که زیندوده بنه وه ! نه خیر شتی وانیه .

به لکو ئه وه ی باسکرا شیوازیکی تایبه تییه وه گوئی لیبونیکي تایبه تییه له لایه ن مردوه که وه، چونکه له و کاته دا پۆحه که ی کراوه ته وه به بهريدا، جا لیتره دا ئه گهر بگه ریینه وه بۆ لیكدانه وه که ی ئیبنو تهیمییه، ئه وا به و گوته یه هه ست کردنی مردوو به پوداوه کانی ده وروبه ری فراوانترده که ين، له پیش خستنه ناو گوپیټ یان له دوا ی خستنه ناوگوڤر، ئه مه ش واده گه یه نيټ که گوايه مردوو گوپی له گریان ی زیندوه کان بیټ، بۆ ئه م ووته یه ش پیويستمان به به لگه ی شه رع ی هه یه، له قورئان و فهرموده، که به لگه ی واشمان نییه، ئه مه یه که میان .

دووه میان: هه ندیک له به لگه کان له قورئان و فهرموده ی صه حیح دا ئه وه ده سه لمینن که مردوو هه کان هه یچ نابیستن، ئه مه ش ئه گهر باسی بکەين دريژه ده کیشیت، به لام من ته نها یه ک فهرموده باس ده که م و کۆتایی به وه لامی ئه م پرسیاره تان ده هیتم، ئه و فهرموده یه ش ئه وه یه که پیغه مبه ر ﷺ ده فهرمویت (إِنَّ

لله تَعَالَى مَلَائِكَةُ سَيَّاحِينَ فِي الْأَرْضِ يُبَلِّغُونِي مِنْ أُمَّتِي السَّلَامَ^(۱) واته: (خوای گه وره هندیك مه لائیكه تی هیه به سهر زه ویدا ده گه پین، هه رکهس له ئومه ته کهم سه لامم لیبکات پیم راده گه یه نن)، (سیاحین) به مانای گه پان به سهر مه جلیسه کاند، جا هه رکاتیك موسولمانیک صه لاوات بدات له سهر پیغه مبه رﷺ، چهند فریشته یه ک هه ن که ئه و درودو سه لامه ده گه یه نن به پیغه مبه رﷺ، ئه مهش به لگهی ئه وه یه که مردوو هیچ نابیستن ئه گه ر بیان بیستایه ئه و پیغه مبه رﷺ شایسته ترین کهس بوو که له دواى مردنی شتی بیستایه، له بهر ئه و پله و پایه یه ی که خوای گه وره پی ی به خشیوه، وه له بهر ئه و تابیه ت مه ندیتیانیه ی پیغه مبه رمان ﷺ که نه دراوه به هیچ کهس له خه لک و پیغه مبه ران و نیردراوان، ئیتر ئه گه ر که سیك هه بوایه له دواى مردنی شتی بیستایه ئه بوایه ئه و که سه پیغه مبه رمان ﷺ بوایه، وه ئه گه ر پیغه مبه رﷺ له دواى مردنی شتیکی بیستایه ئه و ده بوایه صه له وات دانى ئومه ته که ی بیستایه که ده یدهن له سهری.

له مه وه تیده گه ن له هه له و گومرایی هندیك کهس، که هانا ده بهن بوو که سانیک که ناگه نه پله ی پیغه مبه ریش ﷺ، وه کو پیغه مبه ران و نیردراوان و پیاوچاکان، چونکه ئه گه ر هانا به رن بوو پیغه مبه ریش ﷺ به به لگهی فهرموده که ی سهر وه نابیستی هه روه ک چۆن خوای گه وره له قورئاندا ده فهرمویت، ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَلُكُمْ﴾ (الأعراف ۱۹۴) واته: (ئه وانه ی که — له بری

^۱ صحیح الجامع ۲۱۷۴

خوا - ئیوه هانایان بۆده بهن، عه بدگه لیکی وهك ئیوهن)، وه یان دهفه رمویت: ﴿إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ﴾ (فاطر ١٤٤) واته: (گهر هاواریشیان بۆ بهرن، هاواره که تان نابیسن).

که واته مردوو له دواى مردن هیچ نابیسیت، مه گهر له چه ند کاتیکی تایبه تیدا نه بیئت که به لگه ی له سه ربیئت، وهك له سه ره وه باسم کرد، وه کو بیستنی دهنگی پیلاو له لایه ن مردوه وه، به م شیوه یه ش وه لآمی ئەم پرسیاره تان کۆتایی دیت.

پرسیاری ٤ / ئەگەر تۆمارکه ریك - تسجیل - قورئانی پی لیبدریئت وه هه ندیک له ئاماده بوان گوئ له و قورئانه نه گرن له بهر سه رقائیان به گفتوگۆوه، ئایا حوکمی ئەو گوئ نه گرتنه له قورئان چییه له و حاله ته دا؟ ئایا ئەو ئاماده بوانه پیی تاوانبار ده بن یان ئەوه که سه ی که قورئانه که لیده دات؟

وه لآم / وه لآمی ئەم پرسیاره ده گۆرپیئت به گویره ی ئەو جیگه یه ی که قورئانه که ی تیا لیده دریئت به ته سجیل - یان رادیو و ئامیره کانی تر - ، جا ئەگهر ئەو شوینه شوینی فیربونی زانست و خویندنه وه ی قورئان بیئت، ئەوا پیویسته - واجب - ه له و حاله ته دا به ته وای گوئ له و قورئانه بگرن، هه ر که س وا نه کات ئەوا پیی گونا هبار ده بیئت، چونکه پیچه وانه ی ئەو فه رمایشته ی خوی گه وره جولآ وه ته وه که ده فه رمویت: ﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ (الأعراف ٢٠٤)

واته: (هه رکات قورئان بخويندري، بي دهنک بن و گوئی لی بگرن، به لکو بهر به زهیی خوا بکھون).

به لام ته گهر ئه و شوينه شوینی فیربونی زانستی شهرعی و قورئان و یادی خوا نه بوو، ته نها جیگه یه کی ئاسایی بوو، وهك ئه وهی كه یه كيك له مالى خویدا کاریك بکات، یان بخوینیته وه یان سهعی بکات، له م کاته دا دروست نییه كه ته سجیله كه بخریته سهر قورئان و دهنگی بهرز بکریته وه به شیوه یه ك كه دهنگی بگاته كه سانیک كه ئاماده نین گوئی لیبگرن، چونكه له و کاته دا بؤ ئه وه نه هاتون كه گوئی له قورئان بگرن، به م شیوه یه ته نها ئه و كه سه بهرپرسیاره كه دهنگی ته سجیله كه بهر زده کاته وه و كه سانی تر سه غله ت دهکات و وایان لیده کات كه به زور هه رده بیته گوئی له قورئان بگرن له کاتیکدا ئه وان ئاماده نین بؤ گوئی گرتن له قورئان. ^(۱)

نمونه یه کی نزیکیش له م باره یه وه، كه سیکمان به بازاردا ده پۆین له دوکانه کانه وه دهنگی قورئان بهر زکراوه ته وه، یان له ته سجیل خانه کانه وه كه بؤ فروشتنی (شریه) کاسیته قورئانه كه واده کهن، ئیتر بؤ هه ر لایه كه وه بپویت هه ر گوئی بیستی دهنگی قورئانه كه ده بیته، جا ئایا ئه مانه ی كه بهر یگه دا ده پۆن و هه ر كه س سه رقالی کاری خویانن پیويسته له سهریان كه گوئی له و قورئانه بگرن كه له

^۱ بؤ سودی زیاتر ته ماشای ته فسیری ئه م نایه ته بکه ﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ له ته فسیری قُرطبی و ته ی زور جوانی هیناوه، ههروه ها ته فسیری سَعْدِي، ره حمه تی خویان لی بیته.

شوئینی تایبه تی خۆیدا نییه ؟ نه خیر، ده توانن گوئی لی نه گرن و ته نها ئه و
 كه سه ش تاوانبار ده بیټ كه دهنگی قورئانه كه ی به رزگردۆته وه و خه لك سه غله ت
 دهكات، به لام ئه گه ر بۆ بازرگانی و فروشتنی كاسیتی قورئانه كه بیټ، به م شیوه
 سه رنجی خه لك رابكیشیت و بۆ ئه وه ی بین لیی بکړن، یان بۆ هه ر سودیكى تری
 ماددى بیټ، ئه وا وهك ئه وانه ی لیډیت كه قورئان ته نها بۆ دهنگی خوښ به كار
 ده هیئن، - واته بۆ لی تیگه یشتن و كارپیكردن یان نییه - هه ر وهك له هه ندیک له
 فه رموده كاندا هه توه كه پیغه مبه ر ﷺ ده فه رمویت: (وَنَشَآءُ يَتَّخِذُونَ الْفُرَّانَ مَزَامِيرَ،
 يُقَدِّمُونَ الرَّجُلَ لَيْسَ بِأَفْقَهُمْ وَلَا أَعْلَمِهِمْ، مَا يُقَدِّمُونَهُ إِلَّا لِيُعْنِيَهُمْ) واته: (كۆمه لیكى
 واش په یداده بن كه قورئان ته نها وهكو ئاله تی موسیقا به كارده هیئن، كه سیك
 پیشده خه ن بۆ به رنویژی كردن، كه نه زاناترینیانه وه نه شاره زاتریانه به شه رع،
 ته نها له به ر ئه وه پیشی ده خه ن كه وهكو گۆرانی قورئانه كه یان بۆ بخوینی^(۱)،
 پاشان به م شیوه یه قورئان ده گۆرپه وه به نرخیکى كه م وهك چۆن گاورو
 جوله كه كان به شیوازیک له شیوازه كان وایان ده كرد، خواى گه وره ش ده رباره یان
 ده فه رمویت: ﴿ اشْتَرَوْا بَايَاتِ اللَّهِ مِنَّا قَلِيلًا ﴾ (التوبة ۹). واته: (ئایه ته كانی خوايان به
 نرخیکى كه م فروشت).

^۱ الصحيحة ۹۷۹

پرسیاری ۵/ خوای گه‌وره که باسی زاتی خو‌ی ده‌کات ده‌فه‌ر مو‌یت: ﴿وَمَكْرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ﴾ (آل عمران ۵۴) واته: (ئه‌مان فی‌لی خو‌یان کردو خوداش فی‌لی خو‌ی لی‌کردن، فی‌لی خودا به‌سه‌ر هه‌موو فی‌لی‌کدایه). جا له‌وانه‌یه هه‌ندی‌ک که‌س به‌ تی‌گه‌یشتنی‌کی ته‌سکه‌وه له‌ پوکه‌شی ئه‌م ئایه‌ته‌ تی‌بگه‌ن، هه‌ر چه‌نده که‌ ئی‌مه‌ پی‌ویستمان به‌ ته‌ئویل کردنی ئایه‌ته‌که‌ش نییه‌، ئیتر چۆن ده‌بی‌ت که‌ خوای گه‌وره (خَيْرُ الْمَاكِرِينَ) بی‌ت؟! .

وه‌لام/ ئه‌م باب‌ه‌ ته‌ زۆر ئاسانه‌ به‌پشتی خوا، چونکه‌ ئی‌مه‌ ده‌توانین که‌ پیناسه‌ی فی‌ل بکه‌ین به‌ شی‌وه‌یه‌ک که‌ هه‌میشه‌ واته‌یه‌کی خراپ نه‌دات به‌ده‌سته‌وه، هه‌روه‌ک چۆن که‌ هه‌میشه‌ به‌ باشیش باس نا‌کریت، جاری واهه‌یه‌ که‌ بی‌ باوه‌پێ‌ک ده‌یه‌و‌یت فی‌ل له‌ موسو‌لما‌نێ‌ک بکات، وه‌ ئه‌و موسو‌لما‌نه‌ ساویلکه‌و بی‌ ئاگانا‌بی‌ت به‌‌ل‌کو وریاو زیره‌کا‌نه‌ فی‌لی‌کی وا به‌کارده‌ه‌ینیت که‌ له‌ ئه‌نجامدا زال ده‌بی‌ت به‌سه‌ر فی‌لی بی‌ باوه‌په‌که‌دا، جا ئایا به‌ کاری ئه‌و موسو‌لما‌نه‌ ده‌گوتری‌ت کاری‌کی نا‌شه‌رعیه‌؟ نه‌خیر که‌س و نا‌لی‌ت.

وه‌ ئه‌م راس‌تی‌ه‌ش به‌ باشی تی‌ده‌گه‌ن له‌م فه‌رمووده‌یه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خواوه‌ ﷺ که‌ ده‌فه‌رمو‌یت: (الْحَرْبُ خِدْعَةٌ)^(۱) واته: (جه‌نگ فی‌له‌) وه‌ ئه‌مه‌ی که‌ ده‌ر باره‌ی جه‌نگ ده‌گوتری‌ت کتومت ده‌ر باره‌ی فی‌لی‌ش ده‌گوتری‌ت، چونکه‌ فی‌ل کردنی

^۱ البخاری ۳۰۳۰ - مسلم ۱۷۴۰

موسولمان له‌ برای موسولمانی خۆی هه‌رامه‌، به‌لام فی‌لکردنی موسولمان له‌ بێ باوه‌پێکی دوژمنی خواو پیغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌رام نییه‌، بگره‌ واجبیشه‌، واته‌ به‌ شیوازیك فی‌لکردنی موسولمانیک له‌ بێ باوه‌پێک که‌ ئه‌و ده‌یه‌وێت فی‌لی لی بکات، ئه‌م موسولمانه‌ش به‌و فی‌له‌ فی‌لکردنی بێ باوه‌په‌که‌ پوچه‌ل ده‌کاته‌وه‌، ئه‌مه‌ فی‌لیکی باشه‌، چونکه‌ ئه‌م مروفه‌و توانای فی‌لی هه‌یه‌ وه‌ئویش به‌هه‌مان شیوه‌ مروفه‌و توانای فی‌لکردنی هه‌یه‌، جا چی بلیین ده‌رباره‌ی په‌روه‌ردگاری جیهانه‌کان، که‌ به‌ تواناو زاناو دانایه‌؟

ئه‌وه‌تا خوای گه‌وره‌ سه‌رجه‌م فی‌لی فی‌لبازان پوچه‌ل ده‌کاته‌وه‌، بۆیه‌ فه‌رمویه‌تی (وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ)، کاتیك که‌ خوای گه‌وره‌ وه‌سفی خۆی داوه‌ به‌و سیفه‌ته‌، وه‌کو پونمان کرده‌وه‌ که‌ (مکر) هه‌میشه‌ به‌ کاریکی خراپ ناو نابریت ته‌نانه‌ت بۆ مروفیش، ئیتر چونکه‌ خوای گه‌وره‌ ده‌رباره‌ی خۆی فه‌رمویه‌تی (وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ)، لی‌ره‌دا پون بۆوه‌ که‌ فی‌لی باشه‌و فی‌لی خراپه‌ هه‌یه‌، ئه‌وه‌ی که‌ هه‌لسی‌ت به‌ فی‌لی باشه‌ ئه‌وا سه‌رزه‌نشست ناکری‌ت، وه‌ خوای گه‌وره‌ش ده‌رباره‌ی خوی فه‌رمویه‌تی (وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ) واته‌ مه‌به‌ستی له‌ لایه‌نی باشه‌یه‌.

به‌کورتی ده‌لێم: هه‌رچی دێت به‌ خه‌یاڵتدا ده‌رباره‌ی سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌روه‌، ئه‌وه‌ بزانه‌ که‌ خوای گه‌ره‌ به‌و شیوه‌یه‌نییه‌ جیاوازه‌ له‌وه‌. کاتیك مروفه‌ دا‌لغه‌یه‌کی بۆ دروست بوو ده‌رباره‌ی خوای گه‌وره‌ که‌ لایه‌ق نه‌بی‌ت به‌ خوای گه‌وره‌ ئه‌وا با ده‌ستبه‌جی بزانی‌ت که‌ ئه‌و دا‌لغه‌یه‌ی هه‌له‌یه‌، ده‌رباره‌ی ئه‌م ئایه‌ته‌ش مه‌دحی

خوای گه وره ی تیدایه و هیچی تر، هیچ واتیه کی خراپی تیدانیه که دروست نه بیئت بدریته پالّ خوای گه وره .

پرسیار ۶/ ئایا چۆن واته ی ئەم دوو ئایه ته بگونجینین بهیه که وه ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ﴾ (ال عمران ۸۵) واته: (هەر کهسی به دهر له ئیسلام، هه ردینیکی دیکه ی هه بی، قبول نییه)، وه ئایه تی ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّائِقُونَ وَالنَّاصِرَىٰ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ (المائدة ۶۹) واته: (ئەوانه ی برۆیان هیئاو ئەوانه ش بونه جوله که، سابییئه کان و فه له کانیش، هه رکامیکیان باوه ربیئی به خواو پوژی دوایی و کرده وه ی چاک ئە نجام بدن، نه هیچ ترسیان له سهر هیه و نه غه م ده خۆن). ؟

وه لām/ دژواری له نیوان ئەو دوو ئایه ته دا نیه وه ک له پرسیاره که دا وا ههستی پیّ ده کریت، چونکه ئایه تی ئیسلام قه بولکردنه که، ئەوه بوّ ئەوانه هاتوو که بانگه وازی ئیسلامیان پیّ گه یشتبیت، وه ک ئەو کۆمه لانه ی که خوای گه وره له ئایه ته که ی دووه مدا وه سفی کردوون به وه ی ﴿فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ وه له و کۆمه لانه دا باسی (الصّابئة) یشی تیدایه، کاتییک که باسی سابییی ده کریت یه کسه ر ئەستیره په رست دیت به خه یا لماندا، به لām خوی وانیه، به لکو هه موو کۆمه لییک ده گریت وه که له پیشدا یه کخوا په رست بوین و پاشان هه لگه رابنه وه بوّ هاوه لبریاردان، جا ئەو سابییانه ی که له م ئایه ته دا باسکراون مه به ست پیی

نښته یانن که هیشتا له سهر ئایینی سهرده می خویان مابونه وه، نه مانه ش به باوه پردار داده نرین، که واته ﴿فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾.

به لام له دوی نه وهی که خوی گه وره پیغه مبه رمان موحه مدهی نارد ﷺ بۆ بلاوکر دنه وهی ئایینی ئیسلام وه بانگه وازی نه م ئیسلامه گه یشت به و خه لکانه ی که له سهر دینی جوله که و گاورو سابیی بون، نه و نه و دینانه یان لی وهرناگیریت جگه له ئیسلام.

که واته نه م فه رمایشته ی خوی گه وره که ده فه رمویت ﴿وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ﴾ واته: له دوی هاتنی ئایینی ئیسلام، له سهر زمانی پیغه مبه رمانه وه محه مده ﷺ، هر کامیان نه م بانگه وازی ئیسلامه ی پی بگات و نه یه ته ناوی نه و خوی گه وره هیچ دینیکی تریان لی وهرناگیریت.

به لام نه وانه یان که له پیش هاتنی ئایینی ئیسلام بوون، یان هندی که ئیستا له دنیا دا هن وه بانگه وازی ئیسلامیان پی نه گه یشتووه، یان ئایینی ئیسلامیان پی گه یشتووه به لام به شیوازیکی که م و کووړو دور له بنه ما پاسته کانی پی یانگه یشتووه، بۆ نمونه وه کو نه و نه وروپی و نه مریکیانه ی که بانگه وازی (قادیانی) یان پی گه یشتووه، به لام نه و ئیسلامه تیه ی که قادیانیه کان بانگه وازی بۆ ده که ن، زور دوره له ئیسلامی پاسته قینه وه، چونکه نه وانه باوه پریان وایه که له دوی پیغه مبه رمان مه محه مده ﷺ، پیغه مبه ری تریش دیت له لایه ن خواوه، بویه

ئو کومه لگایانه ی که له ئوروپا و ئامریکا بانگه وازی ئیسلامیان پیده گات له پری
قادیانیه کانه وه، ئو بانگه وازی ئیسلامی راسته قینه یان پی نه گه یشته وه.

وه ئو کومه لگایانه ده کریڼ به دوو کومه له وه:

یه که م: هندیکیان که له سهر دینه کونه که یان ماون وه په پره وی ده که ن،
ئومانیه یان ئو ئایه ته ده یانگریته وه ﴿فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾.

دووه م: ئو وانه یان که له سهر دینه کونه که ی باووباپیرانیان نه ماون، وه ک زوری که له
موسولمانانی ئه مړومان، ئو به لگه ی ئایه ته که ده یانگریته وه ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ
الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ﴾.

به لام ئو وه ی که بانگه وازی ئاینی ئیسلامی هه ری نه گه یشته بیت، له پیش هاتنی
ئیسلا م ژیا بیت یان له دوی هاتنی ئیسلا م، به لام پیان نه گه یشته بیت ئو وانه
مامه له یه کی تایبه تیان له گه لدا ده کریت له و دنیا دا، ئو ویش ئو وه یه که خوی گه وره
له پوژی مه حشر دا پیغه مبه ریکیان بو ده نی ری ت بو تاقی کردنه وه یان، هه روه ک
چوڼ له م دنیا یه دا خه لک تاقی ده کرینه وه، جا هه ر که س وه لامی ئو پیغه مبه ره
بداته وه و گوپرایه لی بکات، ئو ده خریته به ه شته وه، وه هه رکه سیان سه ری پی چی
بکات ده خریته ناگری دوزه خه وه ^(۱).

^۱ الصیحة ۲۴۶۸

پرسيار ۷/ خواي گه وره ده فهرمويت: ﴿وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا﴾ (الانعام ۲۵) واته: (ئيمه په رده يه کمان به سهر دلپاندا هه لکيشاوه که تيت نه گهن، گرانايشمان خستوته ناو گوچکه يان که نه بيسن)، هه نديک وا له م نايه ته تيده گهن که خواي گه وره به زور کاري خراپه ي پي نۀ نجام بدات، بوچونتان چيه له م باره يه وه.

وهلام ۸/ ئه و (جَعَلْنَا) يه مه به ستي له لايه ني که ونيه، وه بو تيگه يشتن له م بابه ته پيوسته که ويستي خواي گه وره پون بکه ينه وه، که ويستي خواي گه وره ده کريت به دوو به شه وه، (ويستي شهرعي و ويستي که وني).

ويستي شهرعي: بريتيه له سهرجه م ئه و کارانه ي که خواي گه وره کردويه تي به شهرع بو به نده کاني، وه هاني داوون بو نۀ نجامداني ئه و به نديا ه تپانه به سهرجه م شيوازه کانيه وه، له فهرزو سوننه ته کانيش، ئه م به نديا ه تي و گوپرايه لپانه خواي گه وره داواي کرووه له به نده کاني وه پييشي خو شه نۀ نجام بدرين.

ويستي که وني: هه نديک جار بريتيه له و شتانه يش که خواي گه وره نه يگپراوه به شهرع، ته نها به قه ده ري خوي به ديپنانون، وه نۀ مه ش ناو نراوه به ويستي که وني چونکه وه رگپراوه له فهرموده ي خواي گه وره ﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ (يس ۸۲) واته: (به راس تي فهرماني خوا وايه به هه رشتيک بلې ببه، ده ست به جي ده بيت)، وشه ي (شَيئًا) ناويکي نه کپريه يه واته نه ناسراوه، هه موو شتيک

ده‌گریته‌وه، ئیتر ئایا گوێرایه‌لی بیته‌ یان سه‌رپیچی، دیته‌ دی به‌ گوته‌ی خوای گه‌وره‌ (کُنْ) واته‌ ببه‌، ئیتر ده‌بیته‌ و دیته‌دی به‌ ویست و قه‌زاو قه‌ده‌ری خوا، کاتیک که‌ ئەم ویسته‌ که‌و نیه‌مان زانی - که‌ هه‌موو شتی‌ک ده‌گریته‌وه، ئایا گوێرایه‌لی بیته‌ یان سه‌رپیچی - ده‌بیته‌ بگه‌رپینه‌وه‌ بۆ باسکردنی بابته‌ی (قه‌زاو قه‌ده‌ر) چونکه‌ له‌ فه‌رموده‌ی خوای گه‌وره‌دا ﴿ وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا ﴾ واته‌: ئەوه‌ی که‌پیی گوتراره‌ (کُنْ) خوای گه‌وره‌ کردویه‌تی به‌ کاریکی قه‌ده‌ری وه‌ ده‌بیته‌ هه‌ر بیته‌، هه‌موو شتی‌ک له‌ لای خوای گه‌وره‌ به‌ قه‌ده‌ره‌، ئیتر ئەمه‌ چاکه‌و خراپه‌ش ده‌گریته‌وه‌، به‌لام ده‌رباره‌ی ئیمه‌ی (گوێ قورسان) واته‌ ئینسان و جنۆکه‌، که‌ فه‌رمان مان پیکراوه‌ له‌ لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه‌، ده‌بیته‌ ته‌ماشای کرده‌وه‌کانی خۆمان بکه‌ین، یان به‌ ویستی خۆمانه‌ یان به‌ ویستی خۆمان نییه‌، جا ئەوشتانه‌ی که‌ به‌ده‌ستی خۆمان نین گوێرایه‌لی و سه‌رپیچی ناگرنه‌وه‌، واته‌ لیپرسینه‌وه‌مان لیناکریته‌ له‌ سه‌ریان، به‌لام جووری یه‌که‌میان که‌ به‌ ویستی خۆمان پیی هه‌لده‌سین، حوکمه‌ شه‌ریعه‌کانیان له‌ سه‌ر داده‌مه‌زریته‌، وه‌ پاداشتی به‌هه‌شت و دۆزه‌خی بۆه‌یه‌، واته‌ ئەوکرده‌وانه‌ی که‌ ئینسان به‌ ویستی خۆی پیی هه‌لده‌ستی وه‌ هه‌ولێ بۆ ده‌دات و به‌ ئاره‌زوی خۆی ده‌یکات له‌ سه‌ریان لیپرسینه‌وه‌ی لیده‌کریته‌، ئەگه‌ر کرده‌وه‌کانی باش بوون ئەوا پاداشتی باشه‌ی بۆ هه‌یه‌ وه‌ ئەگه‌ر کرده‌وه‌کانی خراپ بوون پاداشتی خراپه‌ی ده‌دریته‌وه‌.

وه سهرپشك بونی ئینسان له زوړبه ی کرده وه کانیډا راستیه که شایه نی مجاده له کردن نیه نه له لایه نی شهرعه وه وه نه له لایه نی عهقله وه.

له لایه نی شهرعه وه: به لگه ی زورمان هیه له قورئان و سونه تدا که ئینسان پیویسته ههستی به و کارانه ی که فهرمانی پیکراوه وه وازینیت له وانه ی که قهدهغه ی لیکراوه، ئهم به لگانه ش ئه ونده زورن له باسکردن نایه ن.

وه له لایه نی عهقلیه وه: بو هموو که سیك که به بی هیچ مه به ستیک بیرى لیبکاته وه وه دور له شوینکه وتنی ئاره زوه کانی شتیکی پون و ئاشکرایه، کاتیك که قسه ده کات، یا دهروات، یا ده خوات، یا ده خواته وه، هه رکاریك له و کارانه که ئه نجامی دهدات، سهر به سته و به هیچ شیوه یه ک زوره ملیی تیدا نییه، وه من ئیستا که قسه ده که م به ویستی خوم ئه دویم، به شیوه یه کی سروشتی که س نیه زوری لی کردبیتم که هه ر ده بیت بدویم، به لام ده چیته بابی قهدهره وه، وه که ده لیم ده چیته بابی قهدهره وه مه به ستم له وه یه که خوی گه وره قهدهری کردووه که بلیم و بدویم به لام به بی هیچ زور لیکردنیک، وه ئیستاش ده توانم بیدهنگ بيم تا بیسه لمینم بو ئه و که سانه ی که گومانیان هیه له وه ی که ده لیم من به ویستی خوم ده دویم.

به م شیوه یه ویستی ئینسان له کرده وه کانیډا - به گویره ی واقع - کاریکه گفتوگوو مناقه شه ی ناویت، ئه وه ی که نکولی له مه بکات وه ک ئه وه وایه که عهقلی

له دهست داييت چونکه نکؤلی له راستيه کان دهکات، هر کاتيک که سيکيش گيشته ئه م پلهيه ووتن له گه ليدا بييسوده. که واته کرده و هکانی ئينسان دوو جوړن: به ويستی خوی وه به زوره ملی.

لايه نی زوره ملی: ئه م به شهيان هيچ ووته يه کی له سر نييه نه له لايه نی شه رعيه وه وه نه له لايه نی واقيعه وه، چونکه شهرع په يوه سته به لايه نی ويستی مروفه وه، جا نه گهر نه مه مان له بیری خوماندا چه سپاند ئه و له ئايه ته که ی خوی گه وره تيده گهين، ﴿ وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً ﴾ که واته ئه م (جَعَلْنَا) يه مه به ستي له لايه نی که ونيه، که پيويسته ئايه ته که ی تر بهيئينه وه يادمان ﴿ إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴾ ئه م ويسته ی خوی گه وره ليړه دا مه به ستي له ويستی که ونيه، به لام زوری تيانیه بو ئه وانه ی که پرده ده دريټ به سر دلياندا.

نمونه يه کی مادی دهر باره ی ئه م بابه ته: مروفه کاتيک که خوی گه وره دروستی دهکات و له دايک ده بيت پيکهاته ی گوشتی له شی نه رم و ناسکه، پاشان له گه ل گه وره بوندا گوشتی له شی پته و ده بيت و ئيسکی له شی به هيتر ده بيت، به لام ئينسانه کان هه مويان له پيکهاته ی له شياندا چونيه ک نين، بو نمونه که سيک که خوی سه رقال کردوه به زانباری و خویندنه وه، به شيويه کی ديار لايه نی عه قلی به هيتر ده بيت، وه ميشکی به هيتر ده بيت له و لايه نه وه که خوی پيوه سه رقال کردوه چونکه هه موو هه وليکی بو ئه م مه به سته يه، به لام له لايه نی له شييه وه زور به هيتر ناييت و ماسولکه کانی گه شه يه کی واکه ن.

وه به پيچه وانهي ئه و که سه و هيه که زياتر هه ولده دات بو به هيژکردني لاشه ي، که هه موپوژيک وهرزش بکات، ئه و ماسولکه کاني پته وده بن، وه لاشه ي به هيژده بيت، شان و شه وکه تيکي بو دروست ده بيت وه ک چون له ژيانماندا ده بينين، جا ئه و پاله وانانه ي خه ريکي ئه م وهرزشانه ن لاشه يان هه مووي ده بيت به ماسولکه، ئايا ئه م که سه هر به و شيويه دروست بووه يان به هه ولي خوي ئه و لاشه به هيژه پته و ه ي به ده ست هي ناوه ؟ ئه و شيويه خوي به هه ول و ويستي خوي پي ي گه يشتووه .

ئهمه ش نمونه ي ئه و که سه يه که ده مي ني ته وه له گومرايي و که لله ره قيد، وه له بي باوه ري و نکولي کردني راستيه کاندا، تا کو ده گاته ئه و کاته ي که خوي گه وره په رده دده دات به سهر دلدا و دايد ه پوشي ت، نه ک به زور له لايه ن خوا وه که فه رزي بکات به سه رياندا، به لکو به هو ي هه ول و ويستي خويانه وه، ئهمه ش ئه م (جَعَلْنَا) که ونيه يه که بي باوه ران به ده ستي ده هي نن، که به کرده و ه ي خويان ده گه نه ئه و خاله ي که په رده بدري ت به سهر دل ه کانياندا، که هه نديک نه فام وا ده زانن که خوي گه وره به زور داوي تي به سه رياندا، که له راستي دا ئه و په رده يه به زور نه درا وه به سه رياندا به لکو به هه ولي خويان به ده ستيان هي ناوه، چونکه به راستي خوي گه وره سته م له که س ناکات.

پرسیار ۸ / حوکمی ماچ کردنی قورئانی پیرۆز چییه؟

وه لّام / ماچ کردنی قورئان به برپای ئیمه ئه وه فرمودانه ده یگر نه وه که ده فرمویت (إِيَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ , فَإِنَّ كُلَّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٍ , وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ) ^(۱) له فرموده یه کی تردا (كُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ) ^(۲) زوریک له خه لك هه لویستیکی تایبه تیان هه یه ده باره ی ئه م مه سه له یه، ده لّین ئه م کاره هیچی تیانیه ته نها ده رخستنی پیرۆز به گه وره دانانی قورئانی پیرۆزه، ئیمه ش له وه لامیاندا ده لّین: به لّی راست ده کهن هیچی تیانیه ته نها به گه وره دانانی و پیرزگرتنه له قورئان، به لّام ئایا ئه و جوړه به گه وره دانانی قورئانه شار دراوه بووه له جیل یه که م – که ئه سحابه کانی پیغه مبه رن – هه روه ها شوینکه وتوانیان وه هه روه ها شوینکه وتوانی ئه وانیش؟ بی گومان وه لّامی ئه م پرسیاره مان وه کو زانایانی پیشین گوتویانه (لَوْ كَانَ خَيْرًا لَّسَبَقْنَا إِلَيْهِ) ئه گه ر کاریکی خیربوا یه ئه و – سه حابه کان – له پیش ئیمه دا ده یانکرد. ئه مه لایه نیک، لایه نیکی تریش: ئایا له بنه پرتدا ماچ کردنی هه رشتیکی تر جگه له قورئان، پری پیدراوه یان قه ده غه یه؟

لیره دا وا پښتانه که ئه وه فرموده یه وه بیرینینه وه که ئیمامی بوخاری و موسلیم له کتیبه صه حیحه کاناندا هیئاویانه، تا کو ئه وه ی که حه زده کات بیري

^۱ صحیح الترغیب والترهیب ۱/۹۲/۳۴

^۲ صلاة التراويح ص ۷۵

بکه ویتته وه، وه بزانییت که موسولمانانی ئه مرۆ چه نده دورن له تیگه یشتن و چاره سه ره گونجاوه کان له لایه ن پیشینه باشه کانیا ن، بۆ ئه و بابه تانه ی که داده هیئرین له دیندا.

ئه و فرموده یه ش ئه وه یه که عابسی کوپی ره بیعه ﷺ ده لیت: عومهری کوپی خه تاقم بینى ﷺ که (به رده ره شه که) ی ماچ ده کرد، وه ده یگوت: (من ده زانم تو ته نها به رد یکت، هیچ سودو زیانیک ناگه یه نیت، وه ئه گه ر پیغه مبه رم ﷺ نه بینیا یه که ماچی ده کردی، ئه و منیش ماچم نه ده کردی) ^(۱). ئه م گوته یه ی عومهری ناسراو به فاروق ﷺ چی ده گه یه نیت؟!.

ئایا عومهری کوپی خه تاق بۆچی به رده ره شه که ی ماچ کرد؟ هه رچه ند له فرموده ی صه حییح یشدا هاتوو ه که به رده ره شه که له به هه شته وه هاتوو (الحَجْرُ الْأَسْوَدُ مِنَ الْجَنَّةِ) ^(۲)؟! ئایا هه ر به فه لسه فه و بیرۆکه ی خوی ماچی کرد؟ هه روه ک چۆن که سیك ده لیت له پرسیا ره که تاندا: ئه م قورئانه که لامی خوایه و ئیمه ش له به ر پیرۆزی ماچی ده که یین؟! ئایا عومهری کوپی خه تاق ﷺ گوته یه ی: ئه م به رده ره شه شوینه واریکه له شوینه واره کانی ئه و به هه شته ی که په یمان دراوه به له خواتر سه کانی تیچن منیش هه ر له خۆمه وه ماچی ده که م؟ وه پیویستم به

^۱ صحیح الترغیب والترهیب ۱/۹۴/۴

^۲ صحیح الجامع ۳۱۷۴

به لگه يه كه نيه له پيغه مبه ره وه ﷺ كه دروستی و نادروستی ماچکردنی بهرده په شه کهم بؤ پون بکاته وه؟! يان ئەم بابته که هه نديک کهس ده لئين بابته يکی بچوکه وه کو چؤن له م پوژگار ه ماندا که سانيک هه ن واده لئين، به لام ئيمه به و شيوه يه ی که خؤمان بانگه وازی بؤ ده کهين که پيی ده لئين سه له فيته، که نه ویش به دلسؤزی هه لس وکوت کردن و شوين که وتنی پيغه مبه ره مانه ﷺ، وه هه رکه سيک که به سوننه ته کانی ئەو کاربکات تا کو پوژی قيامته، ئانه مه بوو هه لويستی عومهری کوپی خه تتاب ﷺ که فهرموويت (لَوْلَا اِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقْبُلُكَ لَمَّا قَبَلْتُكَ).

که واته حوکمی ماچکردنی قورئان ده گه پنينه وه بؤ سه رسوننه تی پابوردو، نه که هه ر له خؤمانه وه حوکم بدهين به سه ر شته کاند، وه که له پيشه وه باسما ن کرد، بلئين ئەم کاره کاريکی خيره، ئيتر کردنی کاری چی تيايه؟! با پيکه وه بير له هه لويستی زهیدی کوپی سابت ﷺ بکهينه وه که چؤن پوبه پوی ئەبوبه کرو عومهر ﷺ پاره ستا کاتيک که ويستيان قورئان کؤبکه نه وه تا کو پاريزراو بيّت له فه وتان، که گوته: چؤن کاريک ده کهن که پيغه مبه ري خوا ﷺ نه يکردوه؟! به لام له م پوژگار ه ماندا موسولمانان به هيچ شيوه يه که ئەم جوړه تيگه يشته يان نيه بؤ دينه که يان.

ئه گه ر به يه کيک له وانه ی که قورئان ماچ ده کهن بگوتريت: چؤن کاريک ئەنجام ده ده يت له کاتيکدا پيغه مبه ره مان ﷺ نه يکردوه؟! وه لامت ده داته وه به

وه لامدانه وه يه کی زور سر سورهيڼه، له وانه ش ده لښ: برام ئه م ماچ کردنه چی
تيايه؟! ته نها به گه وره پاگرتنی قورئانه! توش له وه لامدا پيی بلی: ئاخر برام
ئهم قسه يه ت به سر خوتا ده شکي ته وه، ئايا پيغه مبه رﷺ پيزی قورئانی
نه گرتووه؟ بی گومان پيزی قورئانی زور گرتووه، له گه ل ئه وه شدا قورئانی ماچ
نه ده کرد، يان له وه لامدا ده لښ: تو ئينکاری ماچ کردنی قورئانمان ليده که يت!
له گه ل ئه وه شدا خوت سوار سه ياره ده بيت، وه به فروکه سه فهر ده که يت ئه ی ئه م
شتانه بيدعه و داهينراو نيين؟! وه لامی ئه مه ش ئه وه يه که ده لښ: هه موو
داهينراو يك گومپاييه، مه به ستمان پيی شتی داهينراوه له ديندا.

به لام له شته دنيا يه كاندا هه روه ك چوڼ له پيشه وه ئاماژه مان پيكرد،
داهينراوه كان په نگه به كار هيئانيان دروست بن، وه هه نديكيان له وانه يه حه رام
بن، ئه مه ش شتيكي زانراوه و پيويست به نمونه بو هيئانه وه نيه.

بو نمونه كابرايه ك سوار فروكه يه ك ده بيت بو ئه وه ی بجيت بو مالی خوا له مه كه كه
به مه ستي به جي هيئانی هه ج، ئه وه گومانی تيا دا نيه، كه سوار بونی ته ياره بو
ئه وكه سه جائيزه، وه كابرايه کی تريش سوار ته ياره ده بيت بو ئه وه ی بجيت بو
خورئاوا و له وی هه ج بکات، ئه مه شيان گومانی تيا دا نيه که سه ريچيه و حه رامه،
ئيتر به م شيوه يه.

به لّام کاری خواپه رستی، ئه وهی ئه گهر له پرسيا که ره که مان بپرسين مه به ست
چيه له و کاره ت که (ماچ کردنی قورئان)؟ ده لّیت بۆ نزیک بونه وه له خوا!

لیرهدا ده لّیم: هیچ ریگایه ک نییه بۆ نزیک بونه وه له خوای گه وره، تهنه به و
شیوه یه نه بیّت که خوای بوی به شهرع گپړاوين، به لّام لیرهدا یادی شتیکتان
ده خه مه وه که به برپوای من زور گرنگه، بۆ دامه زړاندن و کومه ک کردنی ئه و
یاسایه ی که ده فهرمویت: (كُلَّ بَدْعَةٍ ضَالَّةٌ) واته: (همو دا هیئانیك - له دیندا
- گومراییه)، ئه ویش ئه وهی که له دیندا مه جالی ئه وهی تیّدانیه به عه قلی
خومان ده ستکاری شهرع بکړي.

بویه هندیك له پیشینانمان گوتویان: (كُلَّمَا أُحْدِثَتْ بِدْعَةٍ إِلَّا وَ أُمِيتَتْ سُنَّةٌ)
واته: (هر بیدعه یه که له دیندا داهینرابیت، سونه تیکی پی مریئراوه).

وه من هه ست به وراستیه ده که م وه ک شتیکی به رجه سته چونکه خوم
به دوا داجون و لیکولینه وه م هیه بۆ شته داهینراوه کان له دیندا، وه ده زانم که چۆن
پیچه وانه ی ئه و کارانه ده کریّت که له پیغه مبه رمانه وه ﷺ هاتون، له زوربه ی
کاته کاند.

وه ئه وانه ی که به راستی زانان، کاتیك که یه کیکیان قورئانیکی هه لبرتایه بۆ
ئو وهی بیخوینیته وه نه بینراوه که ماچی بکړي، به لکو کرده وه یان پیدده کړد، به لّام

ئو که سانه ی که سۆزو عاتيفه يان هيچ سنوريکی نيه، ده لّين: چي تيايه؟! که چي کرده وه ی پیناکه ن! ئيمه ش ده لّين نه وه تانی

(كُلَّمَا أُحْدِثَتْ بِدَعَةٍ إِلَّا وَ أُمِيتَتْ سُنَّةٌ).

وه يه کيکی تر له و بيدعانه که هاتونه ته ناو دینه که مانه هه نديک که س ده بينين له ناو موسولماناندا بگره - فاسيق - ه کانيش نه وانه ی که له دلياندا پاشماوه ی ئيمان هه رماوه، کاتيک که گوڤيان له (بانگ) ده بيت هه لده سنه سه رپي، وه نه گه ر لييان بپرسيت، نه م هه ستانه چييه؟! ده لّين بو به گه وره دانانی خوی گه وره و ميه ره بان! به لام ناچن بو مزگه وت نوږژه که يان به جه ماعت بکه ن، به لکو دانيشتون تاو له و دامه و نه و ياريانه ده که ن، برواشيان وايه که ته نها به و هه ستانه سه رپييه خويان به گه وره راگرتووه، باشه نه م هه لسانه يان له کوږوه هي ناوه؟! شتيکی سروشتيه که له هه ديسيکی هه لبه ستراو به ده م پيغه مبه ره وه ﷺ که هيچ بنه مايه کی نيه فه رموده ی پيغه مبه ربيت ﷺ، نه ویش نه ويه که ده فه رمويّت: (إِذَا سَمِعْتُمُ الْأَذَانَ فَقُومُوا) ^(۱) واته: (هه رکه گوږتان له ده نگی بانگه وه بوو يه کسه ر هه ستنه سه ر پي).

نه م فه رموده يه خوی بنه مايه کی تري هه يه، به لام له لايه ن چه ند که سانيکی بيرلاواز يان درؤدروستکه ر به ده می پيغه مبه ره وه ﷺ، کراوه به (قوموا) چونکه

^۱ الضعيفة ۷۱۱

وشه‌که له راستیدا ده‌فه‌رموئیت (قولوا) ، پوخته‌ی فه‌رموده سه‌حیحه‌که‌یش به‌م شیوه‌یه‌یه: (إِذَا سَعَيْتُمُ الْأَذَانَ ، فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ ، ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ ..) ^(۱) واته: (هه‌رکات گویتان له ده‌نگی بانگ بوو، بانگ وێژ چی گووت ئێوه‌ش وا بلیینه‌وانی، پاشان سه‌لاوات بده‌ن له‌سه‌رم...هتد). جا ببینه چۆن شه‌یتان بیدعه‌ بۆ مرقۆ ده‌پارزینیته‌وه؟ وه‌ قه‌ناعه‌تی پێده‌کات له‌ ده‌رونی خۆیدا گوايه‌ شیعاره‌کانی خوا به‌گه‌وره‌ داده‌نیت، به‌لگه‌ش ئه‌وه‌یه‌ کاتیک که‌ قورئانیک بگریت به‌ده‌ستی‌وه‌ ماچی ده‌کات وه‌ کاتیک که‌ گوئی له‌ بانگ ده‌بیت هه‌له‌ده‌ستیه‌ سه‌ر پێ بۆی؟! .

به‌لام ئایا هه‌له‌سوکه‌وت ده‌کات به‌پێنماییه‌کانی قورئان، نه‌خێر، بۆ نمونه‌ په‌نگه‌ نوێژ بکات، به‌لام خۆی ده‌پاریزیت له‌ خواردنی مالی حه‌رام؟ ئایا خۆی ده‌پاریزیت له‌ خواردنی سو (رَبَا)؟ ئایا خۆی ده‌پاریزیت له‌و شتانه‌ که‌ ده‌بنه‌ هۆی بلاو بونه‌وه‌ی سه‌رپێچی کردنی خوای گه‌وره‌ له‌نیوان موسولماناندا، وه‌ ئایا؟ ئایا؟ کۆمه‌لیک په‌رسیاری بی‌کۆتایی، له‌ به‌ر ئه‌وه‌ ئیمه‌ له‌ سه‌ر ئه‌وشه‌عه‌ده‌بین که‌ خوای گه‌وره‌ بۆ دیاری کردوین له‌ گوپراه‌لی و په‌رسته‌نه‌کانماندا، ته‌نانه‌ت یه‌ک هه‌رفیشی بۆ زیاد ناکه‌ین، چونکه‌ هه‌ر وه‌ک پێغه‌مبه‌رمان ﷺ فه‌رموویه‌تی، (مَا تَرَكْتُ شَيْئًا مَّا أَمَرَكُمُ اللَّهُ بِهِ إِلَّا وَقَدْ أَمَرْتُكُمْ بِهِ) ^(۲) واته: (ئه‌وه‌ی که‌ خوای گه‌وره‌ فه‌رمانی پێکردون، هیچیم نه‌بواردووه‌ و پێم پراگه‌یانداون)، وه‌ ئه‌وه‌کاره‌ی که‌ تۆ

^۱ مسلم ۳۸۴

^۲ الصحيحه ۱۸۰۳

ئەنجامی دەدەیت ئایا پەرستنه و بۆ نزیک بونه وەیه له خوا ؟ ئەگەر وەلامەکی : به لای بێت. دەبێت به لگهیه کمان بدەیتى که پینغه مبهری خواش ئەو کارەى ئەنجام دابێت، ئەگەر له وەلامدا دەلێت هیچ به لگه م پینیه - تەنها خۆم به کاریکی باشی دەزانم - ئەو مانای وایه بیدعهیه و هه موو بیدعهیه کیش گومراییه و هه موو گومرا بیه کیش سه ره نجامه که ی بۆ ناوئاگره . وه پهنگه که سیك بلیت: ئەم مه سه له یه به و سادەییه ، له گه ل ئەوه شدا چۆن دەبێت به گومرایى و خاوه نه که ی ده خاته ناو ئاگر؟!

ئیمای شاطبی ره حمه تی خوی له سه ر بێت، وه لامی ئەم پرسیاره ی داوه ته وه که ده لێت: (کُلَّ بَدْعٍ مَّهْمَا کَانَتْ صَغِيرَةً فَهِيَ ضَالَّةٌ) واته: (بیدعه هه رچه نده بچوکیش بێت هه ر گومراییه).

بۆیه له م حوکمه دا که ده درێت به سه ر بیدعه داو ده گوتریت - گومراییه - ته ماشای خودی بیدعه که ناکریت، به لکو ته ماشای ئەو شوینە ده که ی که بیدعه که ی تیا دانراوه، ئایا ئەو شوینە چیه ؟ ئەو شوینە شه ریه ته ی ئیسلامه ئەو شه رعه ی که له لایه ن خواوه ته واو کامل کراوه، ئیتر مه جال بۆ که سی تر نه ماوه ته وه که ته واوکاری تێدابکات و بیدعه ی تیا بکات بیدعه ی بچوک بێت یان گه وره، ئالێره وه گومراییه که ده ست پێده کات، نه ک تەنها له به ر دروست کردنی بیدعه که، چونکه ئەو کاره زیادانه ی که له دیندا دروست ده کرین ئەوه ده گه یه نیّت که ته واو کاری

بۆ خوای گه‌وره‌و پیغه‌مبه‌ر بکریت، به‌و واته‌یا یه‌ که‌ خواو پیغه‌مبه‌رمان ﷺ شه‌ریان به‌ناته‌واوی داناوه‌و ئه‌و بیدعه‌چییه‌ دیت بۆیان ته‌واو ده‌کات.

پرسایری ۹ / پیوسته له‌سهرمان قورئانی پیرۆز چۆن ته‌فسیر بکه‌ین؟

وه‌لام / بێ گومان خوای گه‌وره‌ قورئانی دابه‌زاندوه‌و بۆ سه‌ر دلی پیغه‌مبه‌ر ﷺ، تا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌لسیت به‌و واجبه‌ی که‌ خوا خستویه‌تیه‌ سه‌رشانی، ئه‌ویش ئه‌وه‌یه‌ که‌ خه‌لک له‌ تاریکی کوفرو نه‌زانی ده‌ربه‌ینیت بۆ پوناکی ئیسلام، له‌م باره‌یه‌وه‌ خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت ﴿الرَّكَابُ أَزْلَنَاهُ إِلَيْكَ لِيُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ (ابراهیم ۱) واته‌: (ئه‌لیف، لام، پا، ئه‌م قورئانه‌ کتیبیکه‌ بۆ تو‌مان نارده‌وته‌ خواره‌وه‌، هه‌تا خه‌لکی به‌ ئیزنی په‌روه‌ردگاریان، له‌ تاریکی به‌ره‌و پوناکی بگو‌یزیته‌وه‌، رینگه‌ی خوای به‌ده‌سته‌لات و سوپاس‌کراویان نیشان بده‌یت) وه‌ خوای گه‌وره‌ پیغه‌مبه‌ری ﷺ کردوه‌ به‌پونکه‌ره‌وه‌ و ته‌فسیرکه‌رو پۆشن که‌ره‌وه‌ی قورئان، وه‌ک ده‌فه‌رموویت ﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ (النحل ۴۴) واته‌: (وا بۆ تۆش ئه‌م کتیبه‌مان نارده‌خوار، تا پونی بکه‌یته‌وه‌ بۆ خه‌لک، چیان بۆ دابه‌زی‌نراوه‌، به‌لکو‌ بیر بکه‌نه‌وه‌)، بۆیه‌ سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷺ بووه‌ به‌ ته‌فسیر و پونکه‌ره‌وه‌ی هه‌رچی له‌ قورئاندا هاتوه‌، چونکه‌ سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ریش هه‌ر جوریکه‌ له‌ وه‌حی خوا‌یی، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ * إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ﴾ (النجم ۴۳) واته‌: (به‌ئاره‌زوی خوی نادوی* هه‌رچی ده‌لێت، له‌ خواوه‌ وه‌حی

بۆدیت) وه پیغه مبه ریش ﷺ ده فه رموویت: (أَلَا إِنِّي أُوتِيتُ الْقُرْآنَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ , أَلَا يُوشِكُ رَجُلٌ شَبَعَانٌ عَلَى أَرْكَتِهِ يَقُولُ : عَلَيْكُمْ هَذَا الْقُرْآنُ , فَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَلَالٍ فَأَلَوْهُ , وَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَرَامٍ فَحَرَمُوهُ , وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كَمَا حَرَّمَ اللَّهُ ^(۱)).

واته) ئایا من له گه ل قورئاندا هاو شیوه که یشیم پینه دراوه - که سوننه ته کانیتى به راستى نزیکه که سه رده مێک بێت کابرایه ک شان دابات له سه ر جیگه که ی، وه بلێت: ته نها قورئانتان به سه ، جا هه رچیتان تیدا بینى که هه لال کراوه ئه وه به هه لالی بزانی، وه هه رچیتان تیدا بینى که تیایدا هه رام کراوه به هه رامى بزانی، - پیغه مبه رى خواش به ره ره چى ئه م گوته یه ده داته وه وه ده فه رموویت - ئه وه ی که پیغه مبه رى خواش لێى هه رام کردوون حوکه که ی هه ر وه ک ئه وه یه که خواى گه وه لێى هه رام کردوون).

جا یه که م شت که ته فسیری قورئانی پى بکریت، قورئان و سوننه تی پیغه مبه ره ﷺ، سوننه تیش گوفتارو کردارو دانپیانانى پیغه مبه ره ﷺ ده گریته وه، پاش ئه مه ش به ته فسیرو لیکدانه وه ی زانایان، له سه رو هه مویانه وه هاوه لانی پیغه مبه ره ﷺ، له پێشى ئه سحابه کانیشه وه عه بدولای کوپی مه سعود ﷺ، له بهر ئه وه ی که هاوه لیتی پیغه مبه رى کردووه ﷺ و پاشان له بهر ئه وه ی که گرنگی نۆزیداوه به قورئان و پرسى یارى له پیغه مبه ره ﷺ کردووه له باره ی تیگه یشتن و

^۱ تخريج المشكاة رقم ۱۶۳

ته فسيره که ی، پاش ئه م عه بدولای کورې عه بباس ﷺ، چونکه ئیبنومه سعود دهر باره ی ئه م ده لیت (إِنَّهُ تُرْجَمَانُ الْقُرْآنِ) وه تا: (به پاستی ئیبنو عه بباس پاقه که ری قورئانه)، پاش ئه مانیش هر ئه سحابه یه کی تر که ته فسیری ئایه تیکی لیگیرد رابیته وه، - به لام هه ندیک جار جیاوازی ده بیته له نیوان لیكدانه وه ی هاوه لاند - له م کاته دا ته فسیره که وهرده گرین به پازی بون و ته سلیم بون و قبولکردن، ئه گهر ده ستمان نه که وت، پښتانه له سهرمان بگه پښینه وه بۆ لیكدانه وه ی تابعین، ئه وانه ی که گرنگیان داوه به وهرگرتنی ته فسیری قورئان له ئه سحابه کان، وه کو سه عیدی کورې جوبه ی، وه طاووس، و که سانیکی تر که ناسراوین به وهرگرتنی ته فسیر له ئه سحابه کان. به تایبه تی وه کو باسما نکرده له عه بدولای کورې عه بباس ﷺ.

لیړه دا - به داخه وه - هه ندیک ئایه ت ته فسیر ده کړیت به ره یی یان به بۆچوڼی مه زه ب، ئه گهر ئه و ته فسیره له پیغه مبه ریشه وه ﷺ وهرنه گیرابیته، وه هه ندیک له موته ئه خرین ئایه ته که کان والیک ده دهنه وه که له گهل مه زه به که یدا بگونجیت، ئه م کاره ش زور تر سناکه، که ته فسیری قورئان به گویره ی گونجاندی له گهل مه زه به که ی خویدا لیكداته وه، له کاتیکدا که زانایانی ته فسیر به پیچه وانه ی ئه و خاوه ن مه زه به بانه لیکیان دابیته وه.

ده توانین نمونه یه که به ینینه وه بۆئه م باسه: خوی گه وره ده فه رمویته ﴿فَافْرُؤْا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ﴾ (المزمل ۲۰) له هه ندیک له مه زه به کانداه خویینه وه ی قورئان

ليکدراوه ته وه وه پښوېست ناکات سوره تي فاتحه بخوښريت!، واته واجبه له نويزدا که نايه تيکي دريژيان سي نايه تي کورت بخوښريت! ثابهم شيو هيه ليکيان داوه ته وه له کاتيکدا که فهرموده ي صهحيح مان هيه له پيغه مبه ره وه ﷺ گيړدراوه ته وه که فهرموده ي (لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ) ^(۱) واته: (نويزي هيچ که سيک دانامه زريت نه گهر سوره تي فاتحه ي تيا نه خوښيت).

وه له فهرموده يه کي تر دا فهرموده ي: (مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ ، فَهِيَ خِدَاجٌ ، هِيَ خِدَاجٌ ، هِيَ خِدَاجٌ ، غَيْرُ تَمَامٍ) ^(۲). واته: (هر که سيک نويزيک بکات و سوره تي فاتحه ي تيا دانه خوښيت، نه نويزه نوqsان، نه نويزه نوqsانه، نه نويزه نوqsانه، واته ناته واوه).

له گهل نه وه شدا چوون به رپه رچي نه و دوو فهرموده يه ي سهر وه يان داوه ته وه، به و ته فسيړه ناپه وايه ي سهر وه، به ده عواي نه وه ي که خواي گه وره فهرموده ي: قورئان بخوښن نيتر باسي سوره تي فاتحه ي نه کردوه، وه ده لښ: که قورئان ته فسيړ ناکريت مه گهر به فهرموده ي — مته واتير — نه بيت، واته ده بي کومه ليک له سه حابه گيړا بيتيانه وه نه که ته نها يه که نه سحابه، له بهر نه وه ي له گيړانه وه و نوسينه وه ي قورئاندا کومه ليک سه حابه به شدار بوون، ته فسيړه که شي

^۱ صحيح الجامع ۷۳۸۹

^۲ صفة الصلاة ۹۷

هه‌ر ده‌بیئت واییت، به‌م شی‌وه‌یه‌ ئه‌و دوو فه‌رمووده‌یه‌ی سه‌ره‌وه‌یان په‌د کردو‌ته‌وه‌، و پشتیان به‌ستووه‌ به‌ ته‌فسیر کردنی ئایه‌ته‌که‌ به‌ گوێره‌ی بو‌چونی خۆیان یان به‌ گوێره‌ی مه‌زه‌به‌کانیان.

به‌لام سه‌رحه‌م زانایانی ته‌فسیر، له‌ کۆن و نویدا به‌بێ جیاوازی، پونیا‌نکردو‌ته‌وه‌ که‌ له‌و ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌دا وشه‌ی (فَاقْرَءُوا) به‌ واته‌ی نوێژ هاتووه‌، واته‌ چه‌نده‌ خوای گه‌وره‌ بو‌ی ئاسان کردوون شه‌ونوێژ بکه‌ن، چونکه‌ خوای گه‌وره‌ ئه‌و ئایه‌ته‌ی له‌ دوا‌ی باسی شه‌ونوێژ دابه‌زاندووه‌، که‌ ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿ إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَى مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ﴾ تا ده‌گاته‌ ﴿ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ ﴾ (المزمل ۲۰) واته‌: چه‌ندتان توانی نوێژی شه‌ونوێژ بکه‌ن، چونکه‌ خوای گه‌وره‌ له‌ سه‌ر موسو‌لمانانی ئاسا‌نکردووه‌ چه‌نده‌ توانیان ئه‌وه‌نده‌ شه‌ونوێژبکه‌ن، بۆیه‌ واجب نیه‌ له‌سه‌ر موسو‌لمانان که‌ وه‌کو پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ یازده‌ پکاته‌که‌ بکه‌ن.

ئه‌مه‌بوو واته‌ی ئایه‌ته‌که‌، وه‌ئه‌م شی‌وازه‌ش له‌ عه‌ره‌بیدا پێی ده‌لێن ناو هینانی به‌شی‌ک له‌شتی‌ک وه‌ مه‌ست بون پێی له‌ هه‌مووشته‌که‌ (إِطْلَاقُ الْجُزْءِ وَإِرَادَةُ الْكُلِّ) ، چونکه‌ وشه‌ی (فَاقْرَءُوا)، واته‌ نوێژ بکه‌ن، هه‌رچه‌نده‌ قورئان خو‌یندن به‌شی‌که‌ له‌ نوێژ، ئه‌مه‌ش بو‌ پونکردنه‌وه‌ی گرنگی ئه‌و به‌شه‌یه‌ له‌ نوێژه‌که‌، هه‌روه‌ک چۆن له‌ ئایه‌تی‌کی تریشدا خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمو‌یت ﴿ أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ ﴾ (الإسراء ۷۸) لی‌ره‌شدا واته‌ی (قُرْآنَ الْفَجْرِ)

مه به سستی پي نويزی به يانییه، ليره شدا خوی گه وره باسی به شیکی کردووه له نويز که قورئان خویندنه تیايدا، که چی مه به سستی له نويزه که یه، نه م شیوازدهش له زمانی عه ره بیدا هه یه و زانراوه .

نیت له دوی پوښونه وهی ته فسیری نه و نایه ته له لایه زانایانی ته فسیره وه به بی جیاوازی، له نیوان پیشین و پاشین یان (سَلَفَهُمْ وَخَلَفَهُمْ)، دروست نییه که نه و دوو فرموده یه وه لانریڼ ته نها به به لگه ی نه وهی که فرموده یه کی —اُحَادِنِ وَاَتِهِ يَكُ نَسْحَابُهُ گپړاونیته وه ! له بهر نه وهی که نه و نایه ته ی که باسما ن کرد زانایانی ته فسیر به و شیوه یه لیکیانداوه ته وه، نه مه یه که م، وه له بهر نه وهی که فرموده کانی پیغه مبه ریش ﷺ دژایه تی قورئان ناکه ن، به لکو پونکه ره وه ته فسیر که ری قورئانن، هه روه ک چوڼ له سهره وه باسما ن کرد، نه مه ش دوو هم، نیت چوڼ به و شیوه یه لیکی بدینه وه که په یوه ندی به قورئان خویندنه وه هه رنییه له نويزدا، جا نويزی سوننه ت بیت یان فره ز؟ ! .

به لام نه و دوو فرموده یه ی که باسما ن کردن، به راشکاوی باسی نه وه ده که ن که نويزی هپ که سی که دانامه زریټ نه گهر سوره تی فاتحه ی تیا دا نه خوینیت، وه که ده فرموویت (لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ)^(۱)، وه له فرموده یه کی تر دا ده فرمویت : (مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِأَمِّ الْقُرْآنِ، فَهِيَ خِدَاجٌ، فَهِيَ خِدَاجٌ، فَهِيَ

^۱ پښتو ته خریچ کړا .

خَدَاجٌ غَيْرُ تَمَامٍ). ^(۱) واته نوێژه‌که‌ی نات‌ه‌واوه، وه هه‌ر که‌سی‌که‌ش نوێژه‌که‌ی به‌ نات‌ه‌واوی ئه‌نجام بدات وه‌ک ئه‌وه‌وايه که نوێژه‌که‌ی هه‌رنه‌کردبێت، مانای وایه نوێژه‌که‌ی به‌تاله، وه‌ک له‌ فه‌رموده‌که‌ی سه‌ره‌وه‌دا هاتوه‌.

ئێتر که ئه‌و‌پاستیه‌مان بۆ پون بۆوه، دل‌نیاده‌بین له‌و فه‌رمودانه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ که له‌ کتێبه‌کانی سوننه‌دا گێڤ‌دراونه‌ته‌وه و سه‌نه‌ده‌کانیشیان سه‌حیحین، با ئاحادیשב‌ن، ئیمه‌ گومانمان بۆ دروست نابێت به‌و فه‌لسه‌فه‌و لی‌کدانه‌وه‌ عه‌قلیه‌ی له‌م سه‌رده‌مه‌ دا باوه و ده‌ییبستین که ده‌لێن گوی‌ به‌و فه‌رمودانه‌ ناده‌ین چونکه ئاحادن، چونکه له‌ عه‌قائیدا فه‌رموده‌ی ئاحاد وه‌رناگرن.

ئا به‌م شیوه‌ گومان ده‌به‌ن،! هه‌رچه‌نده‌ ده‌زانی که پیغه‌مبه‌ر ﷺ موعازی نارد بانگه‌وازی ئه‌هلی کیتاب بکات بۆ بیرو باوه‌رو ته‌وحید ^(۲) که خۆی تاکه‌ نه‌فه‌ریک بوو.

(وَفِي هَذَا الْقَدْرِ كِفَايَةٌ بِهَذِهِ الْكَلِمَةِ الَّتِي أَرَدْتُ بَيَانَهَا) ئه‌وه‌نده‌ش به‌سه‌ ده‌رباره‌ی ئه‌و باب‌ه‌ته‌ی که ویستم پونی بکه‌مه‌وه (کيف يجب علينا أن نفسر القرآن الكريم)؟

وصلی الله وسلم وبارک علی نبینا محمد واله وصحبه والتابعین لهم بإحسان إلى يوم الدين ,
والحمد لله رب العالمین .

^۱ پێشتر ته‌خریج کرا.

^۲ البخاری ۱۴۵۸ - مسلم ۱۹